

סימן כג

{לפרק נו סעיפים יג-יד}

לבישת בגדי שבת ובגדים מכובסים וחדשים בשבת חזון

אלא דמ"מ ממש"כ הרמ"א ס"א לענין כתונת הרי לפי דברי המ"ב שם סק"ו מבואר דכונתו גם להחליפם למכובסים משום שעיקרן לזיעה, וכן מתבאר להדיא מדברי הבה"ל ס"ו שם, וכן מצינו להרמ"א שם ס"ג שכתב דמותר להחליף כלי פשתן לשבת ופי' המ"ב שם סק"ב דהיינו מכובסים, וזה ע"פ המבואר במ"ב שם דמעיקר הדין מותר לכבס לכבוד שבת כי כן עולה מסוגיא דגמ' בתענית שם, אלא דהביא המ"ב דהר"מ כתב שנהגו בזה לאיסור ולפיכך מ"מ התירו כשאין לו כתונת מכובסת לשבת, ולפי המבואר בדברי הרמב"ן והרא"ש ועוד ראשונים ו"ל שהביאו הב"י והד"מ שם, הרי נתבאר דכלי פשתן עיקרן לזיעה והיינו הבגדים הסמוכים לגוף ובוה התירו להחליף, ולכן מקצת הראשונים שם ס"ל דאין בהם משום גיהוץ ע"ש, ולכן ע"פ מה שנתבאר לעיל שגם חולצה נחשבת כבגדי זיעה, יש להתיר ללבוש גם חולצה מכובסת לכבוד שבת וכנ"ל ע"פ ב' הטעמים הנ"ל, דאל"ה הוה אבילות בפרהסיא שילך בכתונת שאינה מכובסת ונקיה לשבת וכן משום שיש בה ריבוי זיעה.

ג] ולפיכך ^{אוצר החכמה} **אע"פ שהבה"ל שם ס"ג ד"ה וכלי הביא דברי הטור שכתב דהטעם להקל בכלי פשתן משום שאין חוששין לגהצן שהן קרובים לבשר, וכן הביא מדברי הרמב"ן דאינם מתגהצין ואין זיעה וטינוף יוצא מהן, והיינו בכלי פשתן הקרובים לבשר, וכן מבואר בדברי הר"ן שם, ולכאורה היינו דגם בגדי זיעה אם היו מתכבסים כראוי כל צרכם היה אסור, וכן מאידך דכלי פשתן לבד אין להתיר אלא משום דהם גם סמוכים לבשר, אבל למעשה כשהתיר הרמ"א בס"א להחליף הכתונת פירשו הפוסקים דהיינו כל כתונת ואפי' אינה של פשתן כיון שהיא סמוכה לבשר וכבנדי זיעה, ומזה ביארו המ"א והפמ"ג ועוד פוסקים שהובאו דבריהם במ"ב שם סק"ו ובבה"ל שם ס"ו ד"ה כלים דיש היתר בלבישת בגדי זיעה מכובסים לכבוד שבת ולא דוקא בשל פשתן, ואע"פ שאת עיקר דברי הרמ"א בכתונת היה אפשר לפרש בשל פשתן דוקא, אבל הם פירשו**

א] הרמ"א ס"י תקנ"א ס"א כתב דהמנהג לאסור בלבישת בגדי שבת מלבד הכתונת, ופי' המ"ב שם סק"ו דהיינו משום דעיקרה לזיעה ומשוי"ז כתב דה"ה פוזמקאות דלזיעה נינהו, וכונתו נראית דאין הפי' דכל הבגד בא עבור ספיגת הזיעה מן הגוף, שהרי ודאי שהכתונת גם נועדה ללבישת בגד נוסף מלבד הבגד העליון שלא לבשו אותו בכל היום, וכן הגרביים שכתב שם המ"ב דדומים לכתונת הרי הם בגד שנועד גם ללבישה עצמה ואין זה כלבנים וכדו' שנועדו רק לספיגת זיעה, אלא כונתו דההחלפה של בגדים אלו נועדה משום שהם בגדים שהזיעה נספגת בהם מאד וצריך להחליפם תדיר, והמ"א שם הביא דין זה מדברי המט"מ, ושם מבואר ב' טעמים או דבלא החלפת הכתונת הוה אבילות בפרהסיא והיינו כי מתלכלכת תדיר או דאי"ז בכלל עיקר הגזירה כי סיבת ההחלפה היא משום ריבוי הזיעה שמחליפים תדיר גם בכל יום רגיל, ועל פי זה נראה שגם חולצה בזמנינו אע"פ שאינה נועדה לספיגת זיעה אלא לחלק מפריטי הלבוש, אבל מ"מ גם היא סופגת זיעה רבה ובה שייך ב' הטעמים הנ"ל ג"כ, וא"כ מותר ללבוש חולצה גם אם היא חולצת-שבת שאין לובשים אותה בימות החול, ולהלן יתבאר שגם מותר ללבוש חולצה מכובסת, וגדולה מזו כתב בבה"ל ס"ו מדברי הפמ"ג דגם כתונת חדשה מותר ללבוש וכמו שהתירו במכובסת, והיינו דהיתר בגדי זיעה הינו בין ללבישת בגדי שבת המיוחדים ובין ללבישת בגדים המכובסים, ויתבאר בזה עוד להלן בפרטי דין לבישת בגד חדש לצורך שבת זו.

ב] אמנם זה ברור דדין לבישת בגדי שבת שהקל הגר"א טפי משום שלא לנהוג אבילות בפרהסיא וכמו שהביא המ"ב שם, לא איירי על בגדים מכובסים, אלא על בגדים הנועדים לשבת אשר אסר בהם הרמ"א דהיינו אפי' שכבר לבשם לשבתות אחרות קודם לכן וכמב' במ"ב שם סקמ"ד, ולא התיר הגר"א דבר בענין בגדים המכובסים וזולת מה שהתירו הרמ"א והפוסקים ו"ל,

עיקר להיתר משום בגדי זיעה ולהדיא אפי' באינו של פשתן, ולפיכך כתב המ"ב להתיר פוזמקאות ג"כ ואע"פ שפוזמקאות אינן של פשתן, ולפיכך ה"נ יש להתיר בלבישת חולצה מכובסת וכמו שביארנו שנחשבת כבגדי זיעה ככתונת שלהם, כיון ששייך בה ב' הטעמים שהביא המ"א וכנ"ל, וכן בדברי הרמ"א ס"ג שהתיר בגדי פשתן המכובסין לכבוד שבת וכמו שפירש המ"ב סקל"ב, היינו רק בדוגמת בגדי זיעה וכדומה להחליף בגדים אלו וללבוש מכובסים לשבת ג"כ או ללבוש את המיועדים לשבת ושאינן בזה איסור לבישת בגדי שבת, והכל משורש אחד, ואין כונת הרמ"א ס"ג להתיר כל בגדי פשתן אלא דוקא בבגדי זיעה וכיו"ב, וכמו שתפסו הפוסקים הנ"ל דהרמ"א לא התיר מלבד בגדי זיעה ולא כתבו שהתיר בגדי פשתן לכבוד שבת בכל הבגדים.

ולכך אע"פ שמבואר בדברי הראשונים ז"ל שם להדיא דבגדי פשתן יש בהם קולא מצד עצמם בכיבוס מפני שאין כיבוסן טוב, ולפיכך גם לענין חוה"מ פסק השו"ע סי' תקל"ד ס"ב דמעיקר הדין מותר לכבס כלי פשתן, וכמש"כ הב"י שם כהנך אמוראי דס"ל כן במר"ק יח' א', אלא שנהגו להחמיר, וראה גם במ"ב שם סק"ב דמשום שהם קלים להתלכלך אפילו כשהיה מכבסן קודם המועד וגם אין טורח בכיבוסן כל כך, וגם הקלו כמה פוסקים שם למעשה לכבס כתונת אחת ע"י גוי בחוה"מ וכמו שפסקו הפרישה והא"ר והח"א שם והביאם המ"ב סי' תקל"ד שם, וכל זה הוא ודאי דוקא בבגדי פשתן, ומה דנקטו כתונת היינו כי סתמא דכתונת היא פשתן וכמו שהיה נהוג בזמניהם, מ"מ לענין האבילות דאחר ר"ח אב הקלו בלבישה לשבת בין בבגדי שבת ובין בבגדים המכובסים ואפי' אינם של פשתן, כל שהם מיועדים כבגדי זיעה, וכאשר נתבאר דברור ע"פ דברי הפוסקים והמ"ב, ועוד הוסיף הבה"ל לנקוט כדברי הפמ"ג דמותר ללבוש כתונת חדשה ג"כ לצורך שבת, אוצר החכמה

ד) אבל עכ"פ מבואר דלא התיר הרמ"א החלפת בגדים מכובסים אלא בבגדים כגון אלו הסמוכים לגוף ועיקרן לזיעה, ובזה נראה דגם הגר"א שהקל בעיקר לבישת בגדי שבת לא התיר טפי מדברי הרמ"א, שהרי לא כתב הגר"א על

עיקר לבישת בגדי שבת דמותר משום דאל"ה חשיב אבילות בפרהסיא, והיינו הבגדים הרגילים לשבת וכגון מעיל השבת וכדו' שבכל אלו הבגדים אם לא ילבשם אלא ילבש בגדי חול ה"ז ניכר טובא, וא"כ בעיקר הדבר אין היתר מדברי הגר"א טפי מדברי הרמ"א לענין בגדים המכובסים.

אלא דאם יצטרך ללבוש בגד של חול אילו לא ילבש את המכובס, ויהא ניכר בפרהסיא שאינו בגד שבת, בכה"ג נראה להקל ללבוש מכובס ואפילו מה שאינו בגדי זיעה, שהרי עיקר כיבוס ולבישת מכובס לצורך שבת מותר מדינא דגמ' וכאשר מבואר במ"ב שם סקל"ב אלא שנהגו להחמיר וכמש"כ הד"מ, ולכן כמו שהתיר הגר"א משום אבילות בפרהסיא ללבוש בגדי שבת, ה"ה דלמניעת אבילות בפרהסיא סברא היא דיש להקל ללבוש בשבת בגד מכובס, אבל אם יש לו בגדי שבת שאינם מכובסים, וכגון מכנסי שבת תואמות שאינם מכובסים אבל אין הם מלוכלכים, ויש לו זוג נוסף מכובס של מכנסי שבת, אסור לו ללבוש את המכובסים, דבזה לא התיר טפי הגר"א.

ה) ואחר שנתברר דכל הקולא ללבוש מכובסים לכבוד שבת אין לנו בזה אלא עיקר דברי הרמ"א לענין כתונת, ולא נשתנה הדין לדעת הגר"א לענין היתר לבישת בגדים מכובסים, א"כ יש לדון האם מותר ללבוש מכנסיים מכובסים לכבוד שבת חזון, ולבנים וגרביים ודאי מותר משום דהיינו בגדים העשויים לזיעה וסמוכים לגוף וכמב' בדברי הראשונים שם וכנ"ל, וכן נתבאר למעשה שיש להקל גם בחולצה ולא רק בלבנים ובגרביים, וזאת ע"פ מה שנתבאר לעיל ב' הטעמים לענין כתונת וזה שייך גם בחולצה בימינו שמחליפים תדיר וגם בלא החלפה נראה טפי כאבילות בפרהסיא, דאמנם בזמנינו יש גופיה מתחתיה אבל מ"מ בחלקה הינה סמוכה לבשר וגם סופגת הרבה זיעה תדיר, וכש"כ בחלקי הגוף שמגינה ממש עליו וכגון בית-השחי או הזרועות וכדומה, אבל מכנסיים בימינו נראה דלא חשיבי דנועדים לזיעה, כי דוקא הבגדים שנועדו לזיעה או גם מה שבמציאות סופגים זיעה ומתלכלכים תדיר הרבה נחשבים בגדי זיעה, אולם מכנסיים מכובסים קשה להתירם, שהרי אין מחליפים אותם תדיר כ"כ וגם אין בזה כ"כ אבילות בפרהסיא כשלא יחליפם

לכבוד שבת, ואף דגם הם כיו"ב דבחלקם סמוכים לבשר וגם סופגים זיעה תדיר, מ"מ אין לכלוכן תדיר כ"כ וממילא אין החלפתם רבה ואין לדמותם אוצר החכמה לבגדי זיעה.

[ו] ודע עוד, כי בחולצה כיון שיש להתיר ללבשה מכובסת לצורך שבת וכנ"ל דיש להחשיבה ג"כ כבגדי זיעה, ה"נ מותר ללבשה גם אם היא מנוהצת, וזה משום דעיקר גיהוץ שלנו אינו אלא פעולת יישור הקפלים ואינו חלק מליבון הבגד וניקיון, ואין זה כגיהוץ שדנו בו הפוסקים דהוא גם מפעולות הברקת הבגד וניקיון וכמשנ"ל בדברי הפוסקים שם בענין הגיהוץ, ולכן כל שהתירו במכובס שלנו כש"כ שמותר גם מה שמנוהץ דעיקר גיהוץ אינו אסור ככיבוס, ואחר שנתבאר שיש להתיר לבישת חולצה מכובסת, א"כ גם מה שהיא מנוהצת אי"ז סיבה לאסור לבישתה, ואין זה דומה למש"כ המ"ב שם סקמ"ד דמנוהצים אסור כחדשים, שכל זה אינו אלא בשאר בגדים ולא בבגדי זיעה, אבל בבגדי זיעה הרי אדרבה אפילו בחדשים התיר הבה"ל שם בכתונת, וגם אם יש לו חולצה מכובסת שאינה מנוהצת ורוצה ללבשה לשבת, מותר לו לגהצה לצורך לבישה לשבת, שהרי כש"כ הוא דאם כיבוסה הותר כש"כ גיהוצה, אבל לענין מכנסיים יותר קשה להקל ג"כ לענין מכובסים, ולכאור' אין לנו אלא היתר ללבוש מכנסי שבת כשאנו מכובסים, ואע"פ שזהו גם כבגד סופג זיעה ביותר שהרי כל זיעת הירכיים והרגליים נספגת במכנסיים, מ"מ ע"פ הטעמים בדברי הפוסקים צ"ע אם יש להתיר בזה, ולכאורה לכל הפחות ראוי להחמיר בזה ולהכין בלבישה מעט לפני ר"ח את מכנסי השבת אם הם מכובסים. [ז] ולפ"ז ברור דאפילו אם נבוא להקל ללבוש מכנסיים מכובסים לכבוד שבת, אבל מ"מ אם יש לאדם חולצה או מכנסיים של חול המכובסים, ואין לו חולצת-שבת או מכנסי-שבת מכובסים, דאין לו היתר לכבס את של שבת אלא ילבש את של חול, כי בזה אין היתר מדברי הגר"א, משום דאין בזה אבילות בפרהסיא באופן הרגיל, שאינו ניכר לכל אם לובש חליפה ומכנסי חול או שבת, וגם היתר כיבוס אין שייך בו כיון שיש לו בגדים מכובסים לצורך שבת זו ולא התירו כיבוס לשבת אלא א"כ אין לו בגד ללבוש וכמב' בדברי

הפוסקים, ולפי המתבאר לעיל שבחולצה עכ"פ מותר ללבשה מכובסת, אין זה אלא היתר מחד גיסא ללבוש מכובסת ומאידך היתר ללבוש בגדי שבת, אבל אין היתר לכבס חולצה כדי ללבוש דוקא חולצת שבת מכובסת אם יכול ללבוש במקומה חולצת חול מכובסת.

[ח] ונראה עוד לדינא, שאם חליפת-השבת מלוכלכת אין להתיר לכבסה אלא ילבש של חול ואפילו שגם של חול אינה מכובסת אך מכל מקום אינה מלוכלכת, כי בזה גם הגר"א לא התיר וכל היתרו הוא בלבישת בגדי שבת אבל לא באיסור כיבוס במקום שיש לו בגדים אחרים, וכן אם לא לבש עדיין את חליפת-השבת שלו מזמן שכיבסוה, וכגון ששלחה לניקוי-יבש וחזרה משם אחר ר"ח, אין היתר ללבשה לשבת כיון שהיא מכובסת, והיתר החלפת הבגדים לבגדים מכובסים הוא רק על כתונת וכלי פשתן והיינו על בגדים הנורעדים בעיקרן לזיעה או לכל הפחות כשבמציאות מתלכלכים תדיר וסופגים זיעה מרובה וכנ"ל, אבל אסור ללבוש מעיל מכובס ואפי' לכבוד שבת, וכבר ביארנו לעיל דגם הגר"א לא התיר אלא לבישת בגדי שבת, אבל לא התיר לבישת בגדים המכובסים יותר ממה שהתיר הרמ"א לענין כלי פשתן, וכן הסכמת המ"ב דאין מותר אלא בכתונת וכדו', ולא כתב המ"ב בשום מקום דלדעת הגר"א מותר טפי גם ללבוש בגדים המכובסים, ולא התירו בלבישת מכובס או בכיבוס בפועל אלא במקום שרגילים להחליף תדיר בגד זה או במקום דתהא אבילות בפרהסיא וכ"ז אין שייך בחליפה וכדומה, ואפילו במכנסיים נראה שאין זה פשוט להתיר וכמו שביארנו, ואע"פ שבמכנסיים עדיין יש מקום קולא וכנ"ל, אבל עיקר הדבר פשוט דגם לדברי הגר"א איכא איסור כיבוס או איסור לבישת בגדים המכובסים באותם הדברים שלא התיר הרמ"א עצמו, ועל כן נראה לדינא כמו שביארנו, ואולם פשוט שאם שתי החליפות של אדם זה מלוכלכות מותר לו לכבס אחת מהן כעיקר הדין שמי שאין לו אלא בגד אחד מותר לו לכבסו ואז יוכל לכבס את של שבת במקום לכבס את של חול.

[ט] והנה כתב המ"ב שם סק"ט בשם המ"א דבגדים חדשים אסור ללבוש אפילו חתן העולה

ונתבאר לעיל שחולצה עשויה גם לספוג זיעה לכל הפחות בחלקה וכגון בשרוולים ובבית השחי ועוד, ולפיכך אפילו שבזמנינו לובשים גופיה מתחתיה מ"מ חשיבא כבגדי זיעה, א"כ ה"נ מותר ללבוש חולצה חדשה לכבוד שבת, ואי"ו דוקא במקום שאין לו מכובס דפשיטא שיש להתיר גם בחדש לצורך שבת, אלא גם ביש לו מכובסת דמ"מ לא שנא מכובס לא שנא חדש, ואין לומר דדוקא במכובסים אין בבגדי זיעה חשיבות ושמחה (דעיקר לבישת מכובס אסורה משום שמחה וכמב' במ"ב שם סקמ"ב), אבל בחדשים יש שמחה, דא"כ מנא ליה להפמ"ג להתיר בכתנות חדשה כמו במכובסת וכמו שהביא הבה"ל ס"ו שם בשמו, וע"כ דאחר שהתירו משום דמתלכלך תדיר, פשיטא להפמ"ג והבה"ל דלא שנא מכובס ולא שנא חדש, אבל בבגד סתם פשיטא דחדש חשיב שמחה טפי ואפי' אם אינם בגדים חשובים כ"כ שמברכים עליהם שהחיינו.

ולפיכך לענין מכנסיים או חליפה וכדו' אין היתר ללבוש חדשים וכנ"ל שאין הם בכלל בגדי זיעה, ואפילו אם נבוא להקל ללבוש מכנסיים מכובסים לכבוד שבת ודלא כמו שכתבנו לעיל לצדד להחמיר בזה, אבל בהם לא מצינו שום מקור היתר בלבישת חדשים, כי אין דברי הפמ"ג והבה"ל אלא בכתנות וכה"ג בבגדי זיעה אשר השוו חדשים למכובסים, ובבגד כגון מכנסיים אין להשוות חדשים למכובסים, ואולם בכה"ג אם אין לו בגדי שבת מכובסים, ואם ילבש חליפה ומכנסיים של חול יהא ניכר הדבר לכל שהם של חול, מותר לו ללבשם מכובסים ע"פ דברי הגר"א להתיר עיקר לבישת בגדי שבת משום מניעת אבילות בפרהסיא, אבל בכל אופן אחר וכמצוי בזמנינו שלא יהא ניכר אם ילבש חליפת חול וכדו', אין היתר ללבוש מכובס וכנ"ל שאז יש לו ללבוש של חול ולא לכבס את של שבת, וכש"כ שאין היתר ללבוש אם הם חדשים.

לתורה בשבת חזון דלכו"ע מותר לו ללבוש בגדי שבת, ולפי זה כש"כ לכל אדם דאף שמקילים ללבוש בגדי שבת לדידן וכמנהג הגר"א מ"מ בגדים חדשים ודאי אסור, ואמנם בבה"ל שם ס"ו ד"ה כלים כתב בשם הפמ"ג שכתונת מותר אפילו חדשה וכמו שמותר בכיבוס, והיינו דלענין בגד שעשוי לזיעה, דהיינו היתרא דכתונת שביאר שם המ"ב סק"ו שעשוי לזיעה, ה"ז מותר בין מכובס ובין חדש, ולא חילק המ"ב בין בגדי שבת ובגדים חדשים אלא לענין שאר בגדים, ולפיכך אין להקשות ממה שהביא במ"ב סק"ט מדברי המ"א לאסור בבגדים חדשים, וגם א"צ לחלק דדוקא לענין חתן אסרו בחדשים מפני שהם בגדי שמחה שלו כי כל הבגדים החדשים נחשבים כבגדי נישואין וכדו' ואיכא בזה שמחה טפי, ומשא"כ בסתם בגד חדש אין בו שמחה טפי מבגד מכובס ולדידן שהתירו בזה ה"נ שהתירו בחדשים, אלא החילוק הוא דדוקא בבגדי זיעה שהותר בהם הכיבוס ה"נ הותרה לבישתם כשהם חדשים, כי בין מהטעם שהביא המ"א משום אבילות בפרהסיא ובין משום שאינם מכלל הגזירה, דלפיכך הותר כיבוס, ה"נ חדשים דמאי שנא, ולא התירו הפמ"ג והבה"ל דוקא כשאין לו מכובסים דאז מותר בחדשים, אלא דאין חילוק בין מכובסים לחדשים, ולפ"ז גם אם יש לו מכובסים מותר בחדשים, וכל זה אינו שייך לדברי השו"ע ס"ג ודברי הבה"ל שם ד"ה שהרי לענין בגדי פשתן, דכל הנידון הוא לכיבוס ואילו חדשים פשיטא שאסור וכדמב' בדברי הר"ן שם (תענית ט' ב' בדפי הרי"ף), כי כל נידון ההיתר בבגדי פשתן הוא לענין כיבוס מפני שאינם מתכבסים יפה ואילו בחדשים הרי פשתן שוה לצמר ושאר מינים, אבל בהיתר דבגדי זיעה הסכים הבה"ל כדברי הפמ"ג דחדשים כמכובסים ושרי לכבוד שבת.

[ו] וא"כ עולה לנו דע"פ מה שביארנו לעיל שמותר ללבוש חולצה מכובסת לכבוד שבת